

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

MEDENİ KAVAK - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:13723/02)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

3 MAYIS 2007

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 13723/02 başvuru no'lu davanın nedeni, Türk vatandaşı Medeni Kavak'ın (Başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 13 Şubat 2002 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur. Başvuran, adli yardımdan faydalananak, AİHM önünde Diyarbakır Barosu avukatlarından S. Tanrikulu tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

1966 doğumlu başvuran Diyarbakır'da ikamet etmektedir.

Başvuran 10 Aralık 2001 tarihinde yasadışı örgüte mensup olduğu iddiası nedeniyle yakalanmıştır.

Başvuran 14 Aralık 2001 tarihinde, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından dinlenmiştir. Başvuran daha sonra DGM yedek hakimi huzuruna çıkarılmış ve hakim başvuranın tutuklu yargılanmasına karar vermiştir. Ardından başvuran Diyarbakır Cezaevi'ne götürülmüştür.

Aynı gün DGM yedek hakimi, Olağanüstü Hal Bölge Valisi ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi üzerine ve olağanüstü hal çerçevesinde alınması gereken ek tedbirlere ilişkin 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 3 c) maddesine dayanarak, on günü geçmemek kaydıyla başvuranın sorgulanmak üzere Diyarbakır Jandarma Komutanlığı'na götürülmesine izin vermiştir.

DGM 20 Aralık 2001 tarihinde, başvuranın Jandarma Komutanlığı'na götürülmesinin mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle başvuranın avukatının itirazını reddetmiştir.

Başvuran 11 Haziran 2002 tarihinde serbest bırakılmış ve 29 Nisan 2003 tarihinde aleyhinde yapılan suçlamalardan beraat etmiştir.

Başvuran 13 Kasım 2003 tarihinde, 466 sayılı Kanuna dayanarak yasaya aykırı olarak tutulduğu gerekçesiyle tazminat talebinde bulunmak için Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Ağır Ceza Mahkemesi 17 Eylül 2004 tarihinde, başvuranın 183 gün boyunca özgürlükten mahrum bırakıldığını ve bu dönem boyunca maaşını kısmen almaya devam ettiğini belirtmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın uğradığı gelir kaybını hesapladıktan sonra, uğranılan maddi zarar için başvurana 1.400.185.474 TL ödenmesine hükmetmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi başvuranın aynı zamanda 2.000.000.000 TL tutarında manevi zarara uğradığını belirtmiştir. Başvurana ödenmesi gereken toplam tazminat tutarı 3.400.185.474 [yaklaşık 1.885 Euro] TL'dir.

Yargıtay 16 Şubat 2006 tarihinde bu kararı onamıştır.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, Jandarma Komutanlığı'nda tutulmasından ve bu tedbire itiraz etmek için etkili başvuru yolunun yanısıra tazminat hakkının da bulunmamasından şikayetçi olmaktadır. Başvuran AİHS'nin 5§3, 4 ve 5 maddesi ile 13. maddesini ileri sürmektedir.

Başvuran 23 Eylül 2004 tarihli görüşlerinde tutuklu yargılanma süresinden şikayetçi olmakta ve AİHS'nin 5§3 maddesini ileri sürmektedir.

AİHM, bu şikayetleri AİHS'nin 5§1 c), 3, 4 ve 5 maddesi açısından incelemenin yerinde olacağına kanaat getirmektedir.

A. Kabuledilebilirlik Hakkında

Hükümet iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazında bulunmaktadır. Hükümet'e göre başvuran, kanuna aykırı olarak yakalanan ya da tutulan kişilere tazminat verilmesine ilişkin 466 sayılı Kanuna dayanarak zararının tazminini isteyebilirdi. Bu bağlamda Hükümet, başvuran beraat ettiği için bu kanundan yararlanmak için koşulların oluştuğuna dikkat çekmektedir.

Başvuran Hükümet'in argümanına itiraz etmekte ve tazminat davası açtığına dikkat çekmektedir. Başvuran bu başvurunun etkili olmadığını eklemektedir. Zira yargılama uzun olmakla birlikte verilen tazminat miktarı uğranılan zararı telafi edecek nitelikte değildir.

AİHM bu itirazın, 5§5 maddesine dayandırılan şikayetin neden olduğu sorunlarla yakından bağlı olan sorunlar ortaya çıkardığını not etmektedir. Dolayısıyla AİHM itirazı esasla birleştirmeye hükmetmektedir.

AİHM, tutuklu yargılanma süresi (5§3 maddesi) konusunda ise, başvuranın bu şikayeti ilk kez 23 Eylül 2004 tarihli görüşlerinde dile getirdiğini not etmektedir. Oysa başvuran 11 Haziran 2002 tarihinde, yani şikayet mahkemeye sunulmadan altı ay sonra serbest bırakılmıştır. Dolayısıyla başvuru gecikmeli yapılmış olup, AİHS'nin 35§1 ve 4 maddesi uyarınca reddedilmelidir.

AİHM, diğer şikayetlerin AİHS'nin 35§3 maddesi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesiyle ters düşmediğini tespit etmektedir. Dolayısıyla şikayetleri kabuledilebilir ilan etmek yerinde olacaktır.

B. Esasa Dair

1. AİHS'nin 5§1 c) Maddesi

Başvuran *incommunicado*, yani sorgulamadan sorumlu jandarmaların tamamen insafına kalmış bir şekilde Jandarma Komutanlığı'nda tutulu bulundurulduğuna dikkat çekmektedir.

Hükümet, başvuranın Jandarma Komutanlığı'na getirilmesinin ve burâda tutulu bulundurulduğu sürenin, olayların meydana geldiği dönemde yürürlükte olan ulusal mevzuata uygun olduğunu savunmaktadır. Söz konusu tutulu bulundurma, klasik gözaltı olarak değerlendirilemez. Hükümet, konuya ilişkin mevzuatın AİHM içtihadına göre değiştirildiğine dikkat çekmektedir.

AİHM, bu durumda ortaya çıkan sorunlara benzer sorunları birçok kez irdelenmiş ve AİHS'nin 5§1 -c maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir (*Karagöz-Türkiye*, no: 78027/01 ve *Dağ ve Yaşar-Türkiye*, no: 4080/02). AİHM kendisine sunulan bütün unsurları inceledikten sonra Hükümet'in davayı farklı şekilde sonuçlandıracak hiçbir tespit ve delil sunmadığına kanaat getirmektedir.

AİHM, başvuranın ilk kez 10 Aralık 2001 tarihinde gözaltına alındığını ve 14 Aralık 2001 tarihine kadar gözaltında kaldığını gözlemlemektedir. Bu tarihte başvuran Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından dinlenmiş ve daha sonra yedek hakimi önüne çıkarılmıştır. DGM yedek hakimi, başvuranın tutuklu yargılanmasına karar vermiş ve başvuran Diyarbakır Cezaevine nakledilmiştir. Daha sonra başvuran, 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca yedek hakimin izni alınarak Jandarma Komutanlığı'na götürülmek üzere jandarmalara teslim edilmiştir. Böylelikle başvuran kendini yaklaşık on gün boyunca gözaltına benzer bir durumda bulmuştur.

AİHM'nin *Karagöz* davasında tespit ettiği gibi, başvuranın tutuklu yargılanma kararından sonra Jandarma Komutanlığı'na götürülmesi etkili adli denetimden kaçan bir durum teşkil etmektedir. Ayrıca daha önce cezaevinde bulunan bir tutuklunun sorgulama için güvenlik güçlerine teslim edilmesi, gözaltı sürelerine ilişkin yürürlükte olan mevzuatı gözardı etmek anlamına gelmektedir. Aynı şekilde başvuran da, tutuklu yargılanmasına karar verildikten bir kaç saat sonra yeniden sorgulanmıştır. Bu durum 5§1 –c maddesi amacına uygun olma gereklilikleri ile bağdaşmamakta ve sorgulanan kişiyi gerekli bütün güvencelerden mahrum bırakmaktadır.

Dolayısıyla AİHS'nin 5§1 c) maddesi ihlal edilmiştir.

2. AİHS'nin 5§4 Maddesi

Başvuran 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca tutuklu yargılanma süresinden sonra Jandarma Komutanlığı'na götürülmesine itiraz etmek için etkili başvuru yolunun bulunmadığını iddia etmektedir.

Hükümet, yedek hakimin sorgulama için Jandarma Komutanlığı'na götürülmesi kararına başvuranın itiraz edebileceğini ileri sürmektedir.

AİHM, AİHS'nin 5§4 maddesinin, iç hukukta mahkemeyi 5. maddeye dayanan şikayetin içeriğini tanımaya yetkili kılan başvuru yolunun bulunmasını ve uygun telafi yolunun sunulmasını güvence altına aldığını hatırlatmaktadır. Bu başvuru yolu teoride olduğu kadar uygulamada da "etkili" olmalıdır.

AİHM, 5§1 c) maddesi ile ilgili yukarıda belirtilen değerlendirmeleri gözönüne alarak, 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 8. maddesinin, bu kanun gereğince alınan kararların etkili her türlü hukuki kontrolünü kapsamadığını not etmektedir.

Dolayısıyla AİHM, AİHS'nin 5§4 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

3. AİHS'nin 5§5 maddesi

AİHM, 5. maddenin 5. paragrafına riayet edildiğini hatırlatmaktadır. Zira 5. maddenin 1, 2, 3 veya 4. paragraflarına aykırı koşullarda gerçekleştirilen özgürlükten mahrum bırakmadan doğan zararın tazmini istenebilir (*Wassink-Hollanda*, 27 Eylül 1990 tarihli karar). 5. paragrafta belirtilen tazminat hakkı, diğer paragraflardan birinin ihlal edildiğinin ulusal makamlar ya da AİHS kurumları tarafından ortaya konulduğu takdirde söz konusu olabilir (*N.C.-İtalya*, no: 24952/94). Bu durum işbu davada da mevcuttur.

Bu durumda AİHM, başvuranın Jandarma Komutanlığı'na götürülmesi ve bu bağlamda etkili başvuru yolunun bulunmaması nedeniyle AİHS'nin 5. maddesinin 1 c) ve 4 paragraflarının

ihlal edildiği sonucuna varmaktadır. Geriye başvuranın uğradığı zarar için tazminat isteme olanağına sahip olup olmadığını belirlemek kalmaktadır.

AİHM, başvuranın 29 Nisan 2003 tarihinde aleyhinde yapılan suçlamalardan beraat ettiğini not etmektedir. Başvuran beraat ettikten sonra 466 sayılı Kanun'un 1. maddesi uyarınca Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi huzurunda tazminat davası açmıştır. 17 Eylül 2004 tarihinde başvurana özgürlükten mahrum bırakılmasından doğan maddi ve manevi zararlar adı altında 3.400.185.474 TL (yaklaşık 1.885 Euro) tazminat ödenmiştir. Bunun için Ağır Ceza Mahkemesi sadece beraat kararına dayanmıştır. Sonuç itibarıyla 466 sayılı Kanun, yasalara uygun olarak yakalandıktan ya da tutulu bulundurulduktan sonra beraat eden herkesin uğradığı zararların Devlet tarafından ödenmesini düzenlemektedir. Dolayısıyla bu kanun uyarınca tazminat ödenmesi, tutulu bulundurmanın meşruiyetini sağlamayı amaçlamamaktadır. Sonuç olarak, başvuran, Jandarma Komutanlığı'na götürülmesi ve bu bakımdan başvuru yolunun bulunmaması nedeniyle tazmin edilmemiştir.

Bundan dolayı AİHM, mevcut davanın özel koşullarında, Türk hukukunun, maruz kalınan özgürlükten yoksun bırakılma için başvurana tazminat hakkı sunmadığına kanaat getirmiştir. Dolayısıyla AİHM, Hükümet'in ön itirazını reddetmekte ve AİHS'nin 5§5 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

II. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuran uğradığı manevi zarar için 20.000 Euro istemektedir.

Hükümet bu tutara itiraz etmektedir.

AİHM manevi zarar için başvurana 2.500 Euro ödenmesinin yerinde olacağına kanaat getirmektedir.

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuran, AİHM huzurunda yapılan masraf ve harcamalar için 1.800 Euro istemektedir.

Hükümet bu miktara itiraz etmektedir.

AİHM içtihadına göre bir başvurana, sadece gerçekliği, gerekliliği ve makul oranda oldukları sabitlenen masraf ve harcamalar geri ödenebilir.

AİHM, elinde bulunan unsurları ve yukarıda belirtilen kriterleri gözönünde bulundurarak, yapılan bütün masraflar için başvurana 1.000 Euro'dan adli yardım adı altında daha önce ödenen 715 Euro çıkarılarak geri kalan miktarın ödenmesinin yerinde olacağına kanaat getirmektedir.

C. Gecikme faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin ön itirazını esasla *birleştirmeye* ve itirazı *reddetmeye*;
2. Başvurunun 5§ c), 4 ve 5 maddesine ilişkin şikayetlerin *kabuledilebilir*, geri kalan kısmının *kabuledilemez olduğuna*;
3. AİHS'nin 5§1 –c, 4, 5 maddesinin *ihlal edildiğine*;
4. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvurana manevi tazminat için 2.500 (iki bin beş yüz) Euro ve masraf ve harcamalar için 1.000 (bin) Euro'dan adli yardım adı altında alınan 715 (yedi yüz on beş) Euro düşürülerek kalan miktarın, miktarlara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak *ödenmesine*,
b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;
5. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM İçtüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesine uygun olarak 3 Mayıs 2007 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.